

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра психології і туризму

Курсова робота

на тему: «Етнографічний туризм в Україні»

здобувача вищої освіти групи Т 02-22
факультету туризму, бізнесу і психології
освітньої програми
Туристичне обслуговування
спеціальності 242 Туризм
Ковальчука Д.М.

Науковий керівник:
кандидат історичних наук, доцент Гедін М.С.

Кількість балів _____
Оцінка ЄКТС _____
Національна шкала _____

Члени комісії:

_____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)
_____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ1.ТЕОРЕТИКО -МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ЕТНОГРАФІЧНОГО ТУРИЗМУ.....	7
1.1. Понятійний апарат дослідження.....	7
1.2. Методи дослідження етнографічного туризму.....	12
РОЗДІЛ2. ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЕТНОГРАФІЧНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ.....	13
2.1. Історія етнографічного туризму в Україні.....	13
2.2. Етнографічний туризм в регіонах країни.....	15
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕТНОГРАФІЧНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ.....	18
3.1. Проблеми розвитку етнографічного туризму в Україні.....	18
3.2. Пріоритетні напрями розвитку етнографічного туризму.....	19
3.3. Сучасний етнографічний туризм в Україні.....	20
ВИСНОВКИ.....	26
РЕЗЮМЕ.....	28
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	30
ДОДАТКИ.....	32

ВСТУП

Актуальність теми: Туризм ХХІ століття вражає асортиментом послуг, які ним пропонуються, та разом з тим, це явище є багатограним і, відповідно, потребує постійної уваги та філігранного вивчення. Це ж саме стосується й видів туризму, котрі є його невід'ємною частиною. Туристичний імідж країни набуває особливого значення. Він постає як ключова ланка національного бренду будь-якої країни і слугує загальній конкурентоспроможності держави на міжнародній арені. Усе це створює відповідну суспільну потребу, що зрештою втілюється у соціальне замовлення, на створення науково обґрунтованих туристичних іміджів країн для потреб туристичної індустрії і національних туристичних адміністрацій.

Етнографічний туризм, як суспільний феномен, є джерелом самофінансування національної спадщини та позабюджетних інвестицій у нові дослідження, відродження, збереження пам'яток національної культури й нематеріальної духовної спадщини; стимулює фольклор, підтримку культурних, етнічних традицій, народних ремесел і промислів. Теоретико-методологічні аспекти розвитку етнічного туризму протягом останніх років активно досліджують українські та іноземні фахівці. Це історики, політологи, культурологи, туризмознавці, етнологи: І. Бочан (Бочан, 2001), І. Кулаковська (Кулаковська, 2012), О. Кузьмук, (Кузьмук, 2023), Л. Божко (Божко, 2019) та інші. Також, етнографічний туризм досліджували іноземні дослідники: китайський вчений Ю. Лінь (Лі, 2006), австралійський науковець Б. Кінг (Кінг, 2011), англійський вчений В. Сміт (Сміт, 2020), німецький етнолог А. Бастіон (Бастіон, 2011). Попри це вивчення і розробка теоретико-методологічних основ етнотуризму ще не стали предметом спеціального комплексного дослідження в українській науці. Поза увагою науковців залишаються такі проблемні питання, створення термінологічного апарату і підходів до класифікації етнотуризму, розвиток історико-культурного та соціально-економічного явища.

Український вчений І. Бочан розглядає етнічний туризм як важливу складову людських цінностей, та специфічний вид людської діяльності,

мотивацією якої є пізнання краєзнавчих та країнознавчих ресурсів, ознайомлення з цінностями етнографічних груп у місцях їх компактного проживання на території України (Бочан, 2001). Мета етнотуризму полягає у відвіданні етнотуристичних регіонів нашої держави для ознайомлення з культурою, побутом, традиціями, діалектами, кухнею, образотворчим мистецтвом місцевих жителів. Вітчизняна дослідниця І. Волкова розкриває термін "етнічний туризм" як поїздки, що організовуються до регіонів проживання нечисленних народів, які не мають власної державності або національно-адміністративної автономії у складі інших держав. Етнокультурний туризм сприяє більш тісним зв'язкам, обмінам представників цих народів, включенню їх культури у світову культурну спадщину (Волкова, 2009).

На думку культуролога І. Кулаковської, етнічний туризм - це вид поїздок, під час яких туристи вивчають певну етнічну групу населення, їх життя, особливості культури, побутові моменти тощо. Етнотуризм має бути спрямований не лише на збагачення духовної культури, а й на виховання у молодого покоління національної самосвідомості, самоідентифікації. В рамках етнічного туризму можливе відвідування місць, де проживали предки або самі туристи, які в далекій молодості були виселені або виїхали з цих територій (Кулаковська, 2012).

З точки зору туризмознавців М. Кляпа та Ф. Шандора, етнічний туризм (етнографічний туризм) - різновид туризму, який здійснюється туристами на місця свого історичного проживання. Етнічний туризм може бути як внутрішнім (наприклад, відвідування глибинки міськими жителями з метою ознайомлення з архаїчними говірками, фольклором, побутом, культурою і мовами автохтонних народів), так і зовнішнім, який пов'язаний з відвідуванням історичної батьківщини або місць народження родичів. Останній різновид часто називається етнографічним туризмом, який отримав досить широке поширення у ряді держав світу - Ізраїль, Вірменія, Греція, Україна, Італія. Учасники етнотуризму - в основному люди похилого віку, що раніше проживали в цій місцевості (Кляп & Шандор, 2011). Основна частина програм і мета приїзду -

індивідуальне (або невеликими сімейними групами) відвідування різних регіонів.

Метою курсової роботи є проаналізувати розвиток етнографічного туризму в Україні.

Відповідно до мети були поставлені і виконані такі **завдання**:

- розкрити поняття та значення етнографічного туризму як складової культурно-пізнавального туризму;
- охарактеризувати історію розвитку етнографічного розвитку в Україні;
- охарактеризувати етнографічний туризм як інноваційна форма;
- дослідити збереження та відродження історико-культурної спадщини країни;
- розкрити поняття та значення в етнографічного туризму;
- проаналізувати сучасний етнографічний туризм України.

Об'єкт дослідження — етнографічний туризм в Україні.

Предмет дослідження — організаційні особливості етнографічного туризму в Україні.

Хронологічні межі: враховуючи тему цієї праці та певні умови щодо обсягу роботи і характеризуючи сучасний стан, було розглянуто проблеми та перспективи розвитку етнографічного туризму в Україні.

Для наукового опрацювання зібраного матеріалу було використано такі методи наукового дослідження, як описовий: для сполучення різних сюжетів в один аналітичний текст (при порівнянні явищ одного типу), порівняльно-історичний: для дослідження як деякі історичні події, які мали місце в Україні використовуються в туристичній діяльності; метод спостереження дозволив нам виокремити спільне та особливе в рамках однотипних явищ (в випадку нашого дослідження фестивалів); кваліфікація та типологізація нам допомогли у вирішенні питання сучасної класифікації видів та форм туристичної діяльності, метод етнографічного аналізу для проведення аналізу фестивалів; метод аналізу для складання схем; метод структурного аналізу явищ для характеристики таких

явищ в туризмі таких форм і методів роботи як фестивалі, ярмарки.

Апробація результатів досліджень.

Ковальчук Д.М. (2023) Етнографічний туризм в Україні. "Ad orbem per linguas. До світу через мови". Матеріали Міжнародна науково-практична відеоконференції "*Наративи сучасної України у світовій геополітиці*", 18-19 травня 2023 року Київ: Видавничий центр КНЛУ, с. 672-674.

Ковальчук Д.М. (2024) Розвиток етнографічного туризму в Україні. "Ad orbem per linguas. До світу через мови". Матеріали Міжнародна науково-практична відеоконференції "*Наративи сучасної України у світовій геополітиці*", 16-17 травня 2024 року Київ: Видавничий центр КНЛУ.

Обсяг і структура курсової роботи. Курсова робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Зміст дослідження викладений на 31 сторінці, з яких 27 сторінок основного тексту.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО -МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ЕТНОГРАФІЧНОГО ТУРИЗМУ

1.1.Понятійний апарат дослідження

Етнічний туризм (ностальгічний туризм, етнографічний туризм) — різновид туризму, який здійснюється туристами на місця свого історичного проживання. Поєднання туризму і етнографічної експедиції, що дозволяє ознайомитись з культурою й історією місцевого населення, збагатити духовний розвиток, пізнати традиції народу на рідних територіях та побути наодинці з природою краю. У корінного жителя етнотуризм пробуджує любов до власної культури, рідної мови, мистецтва, своєї землі.

Етнічний туризм — це чудовий спосіб дізнатися більше про своє коріння або вивчити історію народу вченим, любителям. Завдяки такому нововведенню в туристичних фірмах багато хто навіть знаходив своїх далеких родичів на чужих землях. Іноді люди відвідували місця, де проживали їхні батьки, діди або вони самі в далекій молодості були виселені з цих околиць (Кифяк, 2008).

Розвиток етнотуризму покращує систему обслуговування населення, збільшує ресурси для модернізації відповідної інфраструктури та покращує якість життя. Коли ми говоримо про туризм, ми маємо на увазі людей, які відвідують друзів і родичів, їздять у відпустку і просто добре проводять час. У вільний час вони захоплюються різними видами спорту, загоряють, їздять верхи, походять у гори, читають, розмовляють і, нарешті, просто насолоджуються навколишнім світом (Серебій, 2011).

У 1977 р. термін "етнічний туризм" був уперше окреслений у працях англійського етнологів В. Сміта (Сміт, 2020). Цей вчений вивчаючи побут і вірування племен, що жили на різних континентах (індіанців Панами і тораджів з Індонезії) зазначив, що "етнічний туризм – це пізнання глибинних традицій екзотичних народностей, відвідування їхніх домівок та поселень, спостереження за обрядами". На думку двох американських вчених С. Гьольднера та Р. Макінтоша: "Етнічний туризм – подорож з метою спостереження за культурою і способом життя по-справжньому екзотичних народів". Такий висновок було

зроблено на основі подорожей до Панамі для вивчення індіанців острова Сан-Блас, а також гірських племен Ассам, які проживають в Індії (Гьольднер, 2020), (Макінтош, 2013).

На думку австралійського дослідника Б. Кінга: "Етнічний туризм – подорож, основною мотивацією якої є етнічне возз'єднання", тобто відвідування людей, близьких за етнічною приналежністю (Кінг, 2011). Дослідник з Вашингтонського університету П. Ван ден Берг описав етнічний туризм, як форму туризму, де культурна екзотика тубільців є основою «приманки» для туристів (Ван ден Берг, 1992). Англійські науковці С. Харрона та В. Вайдера метою розвитку етнотуризму є бажання туриста проникнутися первісною культурою, не спотвореною віяннями цивілізації (Харрон & Вайдер, 2011). Таким чином, об'єктами етнотуризму стають сільські громади, які проживають у віддалених районах та поводять себе "екзотично". Узагальнивши попередні напрацювання китайський вчений Ю. Лінь (Лі, 2006) визначив етнічний туризм, як туризм, основною метою якого є пошук екзотичного культурного досвіду через взаємодію з відмінними етнічними групами. Під час туристичних поїздок споглядаються артефакти, ритуали тощо, пов'язані з конкретною етнічною групою. Процес споглядання таких речей, на думку вченого, є важливою частиною мотивації до поїздки. Одеська дослідниця М. Орлова розглядає етнічний туризм, як підвид пізнавального туризму, метою якого є ознайомлення з матеріальною та духовною культурою певного етносу (Орлова, 2009). Дане визначення найбільш адекватно відображає специфіку етнотуризму, основним спонукальним мотивом якого виступає бажання поринути у культуру певного етносу, незалежно від того, в яких генеалогічних зв'язках з з цією спільнотою він знаходиться. Етнічний туризм іноді називають етнографічним, оскільки: "Етнографія – наука, що вивчає культурні та побутові особливості народів світу, проблеми їхнього виникнення та динаміку розвитку (етногенез), розселення та культурно-історичні взаємовідносини. Аналіз термінологічних проблем етнотуризму знайшов відображення на сторінках підручника професора В. Кифяка (Кифяк, 2003). Він наводить ряд міркувань українських науковців.

Зокрема, український етнолог Л. Кирилюк, вказуючи на швидкі темпи розвитку в Україні ностальгічного туризму, виділяє одним з його видів етнічний і пропонує визначити основні райони його масового розвитку на території нашої держави - прикордонне Закарпаття, Львівщина, Волинь. Він пов'язує цей вид туризму передусім із відвідуванням родичів, які опинились по різні сторони кордону (Кирилюк, 2013). Також, професор В. Кифяк під етнотуризмом розуміє поїздки з метою побачень з рідними та близькими. Таке твердження є дискусійним, оскільки науковець у власному тлумаченні сутності етнотуризму ідентифікує останній як ностальгічний туризм. У контексті з'ясування вузлових засад етнотуризму особливе місце займає проблема окреслення поняття «етнокультура», що у нашому випадку виступає у якості основного об'єкту туристичного зацікавлення. У науковій літературі зустрічаємо широкий спектр трактувань поняття етнічна культура, що зумовлюється сферою наукової спеціалізації вчених (історія, географія, культурологія, соціологія, тощо) (Кифяк, 2003). Науковець Н. Малова стверджує, що «ностальгічний чи етнічний туризм - це вид відпочинку, під час якого туристи вивчають визначену етнічну групу населення, її життя, особливості культури, побуту і т. д (Малова, 2009). Засновником німецької етнології та еволюціонізму є німецький дослідник А. Бастіон (Бастіон, 2011). В статтях (Особа в історії, загальні положення в етнології). Він намагався систематизувати теорію еволюції та зібраний етнографічний матеріал у формі теорії. Також, систематизував теорію еволюції та зібраний етнографічний матеріал у формі єдиної теорії. Закономірний розвиток людської історії протікає від незрілого до досконалого. Науковець дає визначення етнічного туризму, але трактує його як ностальгічний. На сьогодні існує ряд підходів до визначення поняття етнотуризм, як в українській, так і в американській, європейській науці. На думку київської дослідниці Т. Пархоменко ностальгічний туризм може накладатися на туризм етнічний, наприклад, коли емігранти відвідують свою етнічну батьківщину» (Пархоменко, 2013). Етнічний туризм задовольняє потребу у підкріпленні національної ідентичності людини, тобто включеності в певну соціальну спільноту на підставі

спільного походження, ототожнення з певною культурою. Відвідування своєї етнічної батьківщини людиною, яка народилася і виховувалася в іншому соціокультурному середовищі, є своєрідним генетичним покликанням - "покликом предків". Ностальгічний же туризм виключно індивідуальний, він камерний порівняно з етнічним, це не поклик національної ідентичності, це - відтворення власного життєвого шляху, намагання подолати незворотність часу просторовим поверненням. Така термінологічна неузгодженість зумовлена відсутністю закріплення на законодавчому рівні підходів до даного поняття, а також широким науковим дискурсом термінологічних проблем видової класифікації туризму. Відсутність єдиного підходу до окреслення поняття етнокультурна зумовлено багатогранністю самого явища та широким спектром наукових спрямувань, що її досліджують.

Не дивлячись на це, на сьогодні майже немає спеціальних узагальнюючих досліджень, присвячених різносторонньому вивченню цієї проблеми. З одного боку, під етнічними туристичними ресурсами варто розглядати не всю культурну спадщину певної територіальної одиниці, а лише ту її складову, що репрезентує її етнічну специфіку, автентичну складову. З іншого боку, на абсолютну адекватність відображення сутності туристичних ресурсів претендує поняття етнокультурні ландшафти як нерозривна та взаємозалежна сукупність природних умов, духовної та матеріальної культури. Стосовно думки українських науковців щодо окреслення терміну «етнічний туризм», то в тут також немає однастайності. Великою мірою це викликано тією обставиною, що у законі України «Про туризм» не виділено його як одного із видів туризму. Серед 17 запропонованих видів туризму найбільше близьке відношення до етнічного туризму мають культурно-пізнавальний та сільський. У законі запропоновано виділити за метою поїздки 13 видів туризму, зокрема пізнавальний відпочинок та ностальгічний туризм. Відомі київські науковці О. Любіцева, О. Панкова, В. Стафійчук виокремлюють окрему групу етнічних туристичних ресурсів, під якими розуміють сукупність матеріальних та нематеріальних явищ, що репрезентують етнорегіональну мозаїчність України

(Любіцева, Панкова, Стафійчук, 2007). Загалом можна виокремити два основні підходи до виокремлення етнічних туристичних ресурсів. Їх можна умовно охарактеризувати як географічний та історико-культурологічний. Перший напрямок розглядає етноісторичну специфіку окремої територіальної одиниці у нерозривному зв'язку з природними ресурсами. Другий - акцентує увагу на духовних та матеріальних складниках етнокультури краю. На такому науковому тлі особливо продуктивною виступає позиція науковців Б. Чаплінського та А. Кібича яким вдалося виробити напевне максимально адекватний підхід. Згідно з їхнім баченням природне середовище безпосередньо впливає на стан матеріальної та духовної культури, ілюструючи свої твердження етнокультурною специфікою Гуцульщини. Перші поселення на територіях Південної й Центральної Німеччини з'явилися на початку кам'яного віку, що підтверджується виявленням поблизу міста Гейдельберга найдавніших у Європі решток кісток людини. Історичний період, протягом якого Німеччина формувалась як цілісна держава, суттєво вплинув на формування своєрідно німецької етнокультури (Чаплінський & Кібич, 2010).

Надзвичайно цікавим та неординарним є дослідження львівської дослідниці С. Муравської щодо аналізу поняття «етнічний туризм» у середовищі американської та європейської наукової спільноти, де також немає єдності щодо сутності даного поняття. У світовій науковій думці етнічний туризм визначається:

- 1) як туризм, основною метою якого є пізнання глибинних традицій екзотичних народностей;
- 2) "як форма туризму, де культурна екзотика тубільців є основою "приманки" для туристів";
- 3) як "подорож друзів і родичів, які здійснюють мандрівки на батьківщину предків";
- 4) як "пошук екзотичного культурного досвіду через взаємодію з відмінними етнічними групами" та ін (Муравська, 2011).

Аналіз вищевикладеного дозволяє сформулювати наступні висновки. Автор наукової статті вважає найбільш доцільним вживання терміну «культурно-пізнавальний туризм» або «культурний». Етнографічний туризм є складовою культурно-пізнавального туризму.

Отже, поняттю «етнічний туризм» синонімічними є «ностальгічний туризм», «родинний». Етнографічний туризм або етнотуризм ми визначаємо як вид культурно-пізнавального туризму, метою якого є ознайомлення з етнографічним потенціалом певної території, елементами матеріальної та духовної культури.

1.2. Методи дослідження етнографічного туризму

З огляду на специфіку етнотуристичних ресурсів, їх вивчення і розробку етнографічних екскурсійних маршрутів доцільно це все проводити у п'ять етапів. На першому етапі вивчають географічні та історичні особливості формування етнічної структури населення загалом та конкретних етнічних груп зокрема. На цьому етапі застосовують літературний, статистичний, порівняльний, структурного аналізу методи дослідження. На другому етапі досліджують рівень етнічної різноманітності населення та його динаміку. Серед кількісних показників аналізу розселення етнічних груп і величини етнічної різноманітності населення найчастіше використовують: індекс етнічної мозаїчності, індекс етнічної диверсифікації, індекс етнічної різноманітності. На третьому етапі вивчають матеріальну і духовну культурну спадщину етнічних громад міста, застосовуючи літературний, польовий, системно-структурного аналізу методи дослідження. Наступний (четвертий) етап дослідження передбачає бальне оцінювання — кожний етнотуристичний об'єкт оцінюється відповідною кількістю балів (відносним кількісним показником). На заключному (п'ятому) етапі здійснюється картографування етнотуристичних об'єктів матеріальної і духовної культурної спадщини, що сприяє виявити просторове розміщення туристичних об'єктів відповідної етнічної культури і розробити етнографічні екскурсійні маршрути.

РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЕТНОГРАФІЧНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

2.1. Історія етнографічного туризму в Україні

Етнотуризм сьогодні є одним з найбільш актуальних і перспективних напрямків розвитку туристичної галузі в Україні. Він належить до так званих невиснажливих («м'яких») видів туризму, сприяє збереженню та популяризації народних традицій та забезпеченню сталого розвитку регіонів.

Туризм є важливим фактором, який впливає на розвиток економіки, задовольняє духовні, моральні потреби людей. Сьогодні люди подорожують з найрізноманітнішими цілями, такими як заняття спортом, відпочинок, участь у спортивних походах, ознайомлення з місцевими пам'ятками культури, відвідування рідних місць. Так виникають нові, сучасні види туризму, до яких можна віднести і етнотуризм.

В Україні етнічний туризм часто називають ностальгійним туризмом, який пов'язаний з відвідуванням місця народження, місця проведення дитинства, або деякого періоду зі життя учасника подорожі. Такі тури переважно організовуються для іноземців, що походять із територій, що зараз перебувають у складі України.

Україна має хороші перспективи для розвитку етнічного туризму, що базуються на багатих історико-культурних туристичних ресурсах, які включають близько 130 тис. пам'яток культури, у тому числі:

- 56206 пам'яток археології;
- 51364 пам'яток історії;
- 5926 пам'яток монументального мистецтва;
- 16293 пам'ятки архітектури, містобудування, садово-паркового мистецтва та ландшафтні.

До регіонів, для яких характерна найбільша концентрація пам'яток культури, належать Львівська, Київська, Чернігівська області. Україна достатньо багата на етнотуристичні ресурси (Кулаковська, 2012).

В Україні є етнографічні музеї, які і вивчають і експонують етнографічні колекції та знайомлять сучасників із процесами етногенезу, побутом і культурою різних етнічних спільнот та історичних періодів. Більшість сучасних етнографічних музеїв країни репрезентують відвідувачам тематичні експозиції традиційної культури українського народу (ужитково-побутові й мистецькі предмети XVIII - початку XX ст.) та її локальних варіантів, зібраних з усіх етнографічних земель України (Лемківщина, Бойківщина, Гуцульщина, Буковина, низинне Закарпаття, Західне і Східне Поділля, Волинь і Центрально-Східне Полісся, Середня Наддніпрянина, Слобожанщина, Донеччина, Надчорномор'я). Серед них Коломийський музей народного мистецтва Гуцульщини та Покуття ім. Й. Кобринського і Косівський музей народного мистецтва та побуту Гуцульщини на Івано-Франківщині, Музей етнографії та художнього промислу Інституту народознавства НАНУ у Львові, Печенізький краєзнавчий музей та Етнографічний музей "Українська слобода" у Харківській області, Музей культури та побуту Уманщини. Є також – Національний історико-етнографічний заповідник "Переяслав", створений у 1951 р. на основі краєзнавчого музею, що займав всього три кімнати в родовому будинку друга Тараса Шевченка – місцевого лікаря А. Козачковського. На сьогодні це один з найбільших історико-етнографічних заповідників України, його площа становить 3050 га. Заповідник зберігає визначні пам'ятки історії та культури, різноманітні музейні колекції, що мають велике історичне й художнє значення. До складу заповідника входять більше 400 об'єктів та пам'яток культурної спадщини. У його складі діють 24 тематичні музеї різних профілів, більшість з яких розміщується у пам'ятках архітектури (церкви, колишні міщанські та поміщицькі будинки, селянські хати та ін.). Основний фонд заповідника налічує більше 180 тис. одиниць зберігання.

Нове розуміння культури в суспільному розвитку й усвідомлення необхідності збереження історико-культурної спадщини та її різноманіття у світі розширюють перспективи етнічного туризму як ресурсу регіонального розвитку, а також впливу на соціальну й культурну сферу, екологію, зовнішньоекономічну

діяльність і міжнародні відносини. Це пов'язано з тим, що в сучасному світі туризм із переважно економічного явища перетворюється на соціальний й культурний феномен.

За роки незалежності України виникло багато приватних музеї, серед яких важливе місце займають історико-культурні та етнографічні музеї. Зокрема, приватний Музей Довбуша в с.Космачі, Харківський приватний музей міської садиби, Регіональний музей етнографії сіл пониззя ріки Теребля, Музей української домашньої ікони в м. Радомишль , Музей гуцульського побуту, етнографії та музичних інструментів Романа Кумлика (сmt. Верховина) та інші (Орлова, 2009).

2.2. Етнографічний туризм в регіонах України

Терміном "етнографічний регіон" означають частину територію розселення етносу, що вирізняється з-поміж сусідніх частин притаманним їй комплексом ознак (явищ) матеріальної та духовної культури етносу. Найбільш об'єктивним способом виділення етнографічних регіонів є картографування специфічних для даної місцевості видів матеріальної (народна архітектура, костюм, харчування, сільсько-господарське знаряддя) та духовної (обряди, фольклор) культури та інші.

Отже. Бессарабія—історичний регіон на південному заході України, що межує з Молдовою та Румунією. З одного боку Бессарабію обрамляє Дністер, що впадає у Дністровський лиман, а з іншого — Дунай, що впадає у Чорне море. Це сонячний степовий край з родючими ґрунтами, лиманами та озерами. Тут можна побачити чимало виноградників, рисові поля та багато рідкісних видів птахів. На цих землях стояли давньогрецькі міста, осідало чимало племен. Регіон вирізняється своєю багатонаціональністю і сьогодні: тут, наприклад, мешкають великі спільноти болгар, албанців, гагаузів. Тут займаються фермерством і рибальством, захищають природні парки. Одне з найбільших міст регіону — Білгород-Дністровський, відомий своєю Аккерманською фортецею.

Так. Буковина - регіон на південному заході України. З півночі він обмежений Дністром і Карпатськими горами, а на півдні межує з Румунією. Саме тут раз на рік можна побачити яскраве святкування Маланки у прикордонному селі Красноільськ, а також спробувати перетнути Дністер на поромі. Символами туристичної привабливості регіону стали головний корпус Чернівецького університету та велична Хотинська фортеця. Головне місто та культурний осередок регіону — Чернівці.

Волинь-північно-західна частина України, регіон у північно-західній частині України, у басейні річок Прип'ять та Західний Буг, що межує на заході з Польщею. Тут збереглися тисячі пам'яток історії та містобудування різних епох, серед яких замок Любарта, Острозька академія, Тараканівський форт, Кременецький замок. Найбільші міста регіону — Луцьк і Рівне. Тут опікуються освітою, розвитком музейної справи, а також сучасним мистецтвом.

На заході України знаходиться Галичина, що лежить на північ від Карпат, а зі сходу обмежений річкою Збруч. Межує з Польщею. Галичина мала свою середньовічну державу, входила до складу інших європейських держав, а також брала активну участь в українському державотворенні. Це — один із активних осередків розвитку української культури. Найбільші міста регіону — Львів (чий історичний центр входить до спадщини ЮНЕСКО), Івано-Франківськ, Тернопіль. Регіон має багату замкову спадщину, тут розвивають підприємництво і втілюють соціальні проєкти.

Цікавим є регіон Закарпаття на південному заході України, що розташований у передгір'ях і на схилах Карпат та в басейні річки Тиса. Межує з Польщею, Угорщиною, Словаччиною та Румунією. Його мультикультурність та мультиетнічність знаходить відображення у великому різноманітті традицій і свят. На Закарпатті можна побачити давні замки, садиби зеленого туризму, кінні ферми, сироварні та виноградарські угіддя. Саме цю місцевість «вподобало» найбільше гірське озеро України — Синевир. Адміністративний центр регіону — місто Ужгород.

Таким чином, Карпати займають частину гірської системи на сході Центральної Європи. Межує з Польщею і Румунією. Тут проживають три українські субетноси: гуцули, бойки і лемки. Своєрідна ізоляція в горах сприяла збереженню їхньої культурної самобутності. Тут — найвищі в Україні гірські масиви, велика кількість заповідників, природних та ландшафтних парків, популярні туристичні маршрути, гірськолижні та бальнеологічні курорти. Саме у Карпатах збереглося багато автентичних ремесел та промислів. Тут готують за оригінальними рецептами сир та хліб, виготовляють традиційний одяг та музичні інструменти.

Особливим регіоном у центральній частині України є Наддніпрянина, яка знаходиться в долині Дніпра. Образом цього краю є рівнинний рельєф, чорноземні родючі ґрунти та повноводні річки. Саме тому ці терени здавна були густо заселені, тут найактивніше відбувалися процеси етнічного формування українців (наприклад, саме з наддніпрянського діалекту постала українська літературна мова). Отже, етнотуризм розвинений в усіх регіонах: Регіон приваблює мандрівників своєю природою: ландшафтними парками, лісовими масивами і скельними каньйонами. Тут можна побачити історичні пам'ятки та споруди різних періодів: скіфські кургани і городища, середньовічні церкви та монастирі, палаци і садиби. Тут розвинене фермерство, виробляють сучасні музичні інструменти і навіть експериментальні автомобілі (Рутинський & Топорницька, 2011).

Отже, розвиток етнографічного туризму стає новим цікавим напрямком діяльності, попит на етнічні тури, які можуть здійснюватись у рідні місця для туристів або з метою ознайомлення з культурою певного краю, постійно зростає. Зі свого боку туристичні фірми розробляють нові краєзнавчі маршрути, для того, щоб зацікавити шанувальників саме етнічного туризму.

РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕТНОГРАФІЧНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ

3.1. Проблеми розвитку етнографічного туризму в Україні

Війна в Україні – це найбільше випробування, яке сьогодні випало на долю нашої держави. Вона принесла катастрофічні руйнування та збитки, паралізувала роботу багатьох галузей, в тому числі і туризму. Доходи значної частини населення України різко скоротились, першочерговим завданням для багатьох українців є виживання, про відпочинок та подорожі більшість людей не думає, багато громадян виїхало з країни, рятуючись від війни. Іноземний в'їзний туризм також не розвивається, оскільки сьогодні існують певні логістичні труднощі, неможливо гарантувати безпеку подорожей, туристи не хочуть їхати в країну, у якій іде війна. Подорожі у рамках етнічного туризму не мають чітко вираженої сезонності, однак часто прив'язуються до дат відзначення релігійно-культурних та обрядових свят того чи іншого етносу (Різдво, Великодень, Івана-Купала, Обжинки та ін.), проведення етнофестивалів ("Всесвітні бойківські фестини", "Сорочинський ярмарок") тощо.

Зазвичай, такі заходи супроводжуються елементами анімаційних програм з відтворенням ритуальних дійств та залученням до них туристів. Серед інших програмних заходів у рамках етнотурів варто назвати:

- відвідування етнографічних та тематичних музеїв, скансенів;
- відвідування місць поховань;
- концерти фольклорних колективів;
- зустрічі з народними майстрами, майстер-класи народних ремесел;
- дегустації місцевих страв та напоїв;

— участь у фестивалях, ярмарках тощо. Сьогодні ринок етнічного туризму в Україні знаходиться на етапі становлення і розвивається стихійно. Серед великого розмаїття туристичних фірм практично відсутні туроператори, що спеціалізуються на даному виді туризму. Ряд туроператорів, що займаються внутрішнім туризмом, мають серед своїх пропозицій кілька продуктів, які позиціонуються як етнотури (Львівський інститут економіки та туризму, 2016).

3.2. Пріоритетні напрями розвитку етнографічного туризму

Етнотуризм сьогодні є одним з найбільш актуальних і перспективних напрямків розвитку туристичної галузі в Україні. Він сприяє збереженню та популяризації народних традицій та забезпеченню сталого розвитку регіонів. У рамках етнічного туризму традиційно виділяють кілька найпоширеніших напрямків. Одним із них є ностальгійний або сентиментальний туризм. У перекладі з грецької «ностальгія» (з грец. nostos — повернення додому і algos — біль) означає «туга за батьківщиною», і виникає як наслідок відриву людини від рідних місць, від своєї країни. У рамках ностальгійного туризму іноді виділяють подорожі з метою відвідування родичів і друзів ("relative & friends visitors tour"), які проживають на історичній батьківщині. Як повідомляють автори доповіді, представленої спільно з Всесвітньою туристичною організацією ООН у 2023 році етнографічний туризм і тісно пов'язані з ним галузі вже зазнали збитків обсягом 2,4 трильйона доларів. Порівнянні з цим значенням втрати можуть бути зафіксовані і в цьому році (ЮНВТО, 2023).

Окремим напрямом етнічного туризму прийнято вважати культурно-пізнавальні мандрівки з метою ознайомлення з життям етнічних груп, які у повній мірі зберегли традиційні архаїчні риси матеріальної і духовної культури. При цьому приналежність туриста до етнічної групи, яку він відвідує, не є необхідною умовою.

Різновидом етнічного туризму може бути прикордонний обмін, що дає для статистики значні цифри кількості тимчасових відвідувачів, хоча не має великого економічного значення. Однак в цілому цей вид подорожей займає важливе місце у структурі міжнародного туризму. Ресурсна база етнічного туризму багата і своєрідна. Сюди відносять пам'ятки матеріальної та духовної культури етносу, зокрема етнічну архітектуру, тематичні музейні експозиції, фольклор, звичаї, традиції, вірування, релігійну обрядовість, архаїчну говірку, етнічний одяг, предмети побуту тощо у комплексному поєднанні з природно-рекреаційними ресурсами, притаманними для регіону проживання етносу.

Оскільки етнотури можна вважати одним із різновидів культурнопізнавальних турів, вимоги до їх організації є подібними. Однак, на нашу думку, туристичний продукт в етнотуризмі має свої характерні риси, що проявляються в географії подорожей, особливостях програми, виборі засобів розміщення, організації харчування та надання додаткових послуг.

Пізнавальні чи подієві етнотури найчастіше є груповими, тоді як в ностальгійному туризмі переважають індивідуальні та сімейні тури, а також невеликі групи, часто пов'язані родинними зв'язками (Скрипник, 2005).

3.3.Сучасний етнографічний туризм в Україні.

Етнографічний туризм в Україні – це один з тих видів туризму, що набирають популярність. Головною метою споживачів даного виду туризму є пізнання та знайомство з культурною спадщиною свого народу чи з культурою народу відмінної від своєї. Етнографічні ресурси багаті та різноматні, і в повній мірі відображають культуру та історію окремого етносу. Так, до матеріальних ресурсів даного виду туризму відносять – споруди, виконані в традиційному стилі етнографічні музеї, скансени, музейні експозиції в краєзнавчих та історичних музеях, місця проведення народних свят і обрядів, традиційні житла тощо; до нематеріальних входять фестивалі, ярмарки, народні свята, традиції, обряди, традиційні ремесла, промисли та традиційна кухня. Отже, етнофестиваль є одним з видів етнографічних ресурсів.

Поєднання туризму і етнографічної експедиції, що дозволяє ознайомитись з культурою й історією місцевого населення, збагатити духовний розвиток, пізнати традиції народу на рідних територіях та побути наодинці з природою краю.

Учасники етнічного туризму — в основному люди похилого віку, що раніше проживали в цій місцевості. Основна частина програм і мета приїзду — індивідуальне (або невеликими сімейними групами) відвідування різних регіонів. Туристські ресурси для етнічного туризму багаті і своєрідні. Це пам'ятки архітектури, музейні експозиції, архівні матеріали, мальовничі

природні місця. У сукупності все це створює сприятливі умови для відпочинку та ознайомлення з історією та культурою народу.

В Україні можна виділити декілька груп ресурсів розвитку етнічного туризму: сакральні об'єкти – монастирі та церкви православних християн; культурна спадщина – мова, легенди, пісні, танці тощо; матеріальна культура – міські та сільські забудови, традиційні будівлі, предмети побуту, традиційний одяг тощо.

Зараз існує безліч пропозицій етнічних турів, пов'язаних з національною культурою.

В Україні етнотуризм є новим і ще не до кінця освоєним напрямком туризму, але попри те, набуває популярності і в майбутньому може стати одним з найпопулярніших видів туристичної діяльності як серед молоді так і серед людей третього віку. Етнографічний туризм використовується багатьма країнами для сприяння економічному та культурному розвитку.

Наша країна унікальна за різноманітністю етносів, віри, народів і їх інтеграції – на цьому будується етнотуризм в Україні. В умілих руках різноманітність перетворюється на інструмент ведення бізнесу. Чинники розвитку етнічного туризму на території: збереження традицій і культури; наявність пам'ятників культури і мистецтва; наявність у місцевих жителів досвіду в прийомі гостей з інших територій і країн; облік сезонного характеру маршрутів; адекватне забезпечення інвестиційного, інформаційного, кадрового, наукового і правового компонентів галузі. Передовими в Україні регіонами є Запоріжжя, Київщина, Полтавщина, райони Карпатських гір, Закарпаття.

Запороізькі екскурсійні фірми пропонують туристам відвідування історико-культурного комплексу «Запорозька Січ». Туристи зможуть побувати в місці витоку козацтва на території України, переодягтись в справжнього козака та навіть спробувати себе у володінні зброєю (Сербій, 2010).

Етнографічний туризм посідає значне місце в житті суспільства у зв'язку з тим, що є однією з важливих форм трансляції національних культур та має значний культурно-освітній потенціал. Культурне самовираження народу

завжди викликало інтерес, адже дозволяло краще пізнати національну культуру та опанувати важливі для розвитку особистості її складові. Саме тому в основі етнографічного туризму лежить потреба в духовному освоєнні та збереженні національної спадщини, ознайомлення з культурою й побутом інших народів, що є особливо важливим в епоху глобалізації.

Розвиток етнічного туризму є надзвичайно важливим для соціально-культурного й економічного розвитку нашої держави через популяризацію народних звичаїв і традицій серед сучасників, а також їх збереження для майбутніх поколінь. Багату національно-культурну спадщину, багате історичне минуле, а також привабливість нашого краю можна гідно пропагувати шляхами та засобами туризму не лише на внутрішньому, але і на міжнародному туристичному ринку.

Етнічний туризм є надзвичайно важливим для патріотичного виховання сучасної молоді, через пізнання звичаїв, традицій і культури місцевого населення. Розвиток етнічного туризму тісно пов'язаний із організацією різного роду фестивальних дійств, які пропагують місцеву культуру, звичаї і традиції краян. Надзвичайно важливим для патріотичного виховання сучасної молоді, формування у неї почуття поваги до звичаїв і традицій свого власного народу є відвідування музеїв етнографічного спрямування, які знайомлять відвідувачів із процесами етногенезу, звичаями, традиціями, побутом і культурою етносу. Більшість музеїв етнографічного спрямування знайомлять відвідувачів із процесами етногенезу, звичаями, традиціями, культурою і мистецтвом місцевого населення. Метою розвитку музеїв етнографічного спрямування є не лише задоволення пізнавальних потреб туристів, але і виховання у них важливих цінностей, як: почуття патріотизму, почуття поваги до звичаїв і традицій свого власного народу тощо.

Розвиток етнічного туризму повинен сприяти вихованню молоді, формуванню у неї почуття дбайливого ставлення до навколишнього природного середовища та об'єктів історико-культурної спадщини, а також почуття патріотизму і почуття поваги до звичаїв і традицій свого власного народу

Передумовою розвитку етнотуризму в Україні є також багата різноманітність діаспор: польської, грецької, молдавської, єврейської, угорської, румунської, циганської, гагаузької вірменської та ін.

Для Карпатського регіону характерна етнічна самобутність лемків, гуцулів, бойків. Ці етнічні групи приваблюють як вітчизняних, так і закордонних туристів своєю унікальною культурою, а саме народною архітектурою, звичаями, фольклором, кухнею. Спираючись на багатий етнічний потенціал гуцулів, туристичні фірми, розробляють етнічні маршрути такі, як «Гуцульські коломийки». Це ознайомчі тури, які проводяться з метою відвідування гуцульських місцевостей, ознайомлення з карпатською самобутністю.

Завданням таких заходів є:

- розвиток культури і культурних традицій;
- пропаганда народного мистецтва, фольклорної і традиційної культури;
- ознайомлення зарубіжних учасників фестивалів з фольклорною культурою українського народу;
- пропаганда здобутків української культури;
- зміцнення культурних зв'язків з українцями.

Цей вид туризму буде затребуваний в майбутньому у зв'язку з його унікальністю і неповторністю, так як в даний час етнічне розмаїття скорочується зі швидкістю, порівняною з темпами втрати біологічної різноманітності. Корінні нечисленні народи є носіями унікальної культури та системи господарювання, тому розвиток етнічного туризму перспективно в комплексі з розвитком екологічного туризму на територіях традиційно їх проживання. Етнічний туризм може розглядатися як одне з можливих стратегічних напрямів збереження і розвитку економіки традиційного господарства. Розвиток етнічного туризму має сприяти збереженню культурної спадщини і бути фактором сталого розвитку територій проживання (Бичко, Моздир, Рожик, 2018).

Розвиватися етнотуризму допомагають різноманітні виставки, присвячені культурі, архітектурі, побуту етнографічної спільноти, що проживала на території відповідного району чи області.

Часто при організації етнотурів використовують відвідування центрів народних промыслів та залучення до програми туру етнографічних музеїв, експозиції яких яскраво висвітлюють проблематику відповідного туру.

Завдяки етнотуризму людина отримує можливість побачити традиційну архітектуру, місцевих жителів у національному вбранні, а в окремих випадках і самому приміряти на себе традиційний народний стрій, а також взяти участь у традиційних святкуваннях, спробувати страви етногастрономії, придбати предмети ужиткового мистецтва у вигляді сувенірів. По завершенню поїздки туристи діляться враженнями про особливості культури етносів відвіданого регіону, що в цілому сприяє зміцненню толерантного ставлення між представниками різних етносів. Оскільки зацікавленість у історії, традиціях і звичаях сприяє розвитку подорожей та розширенню туристичних горизонтів, і завдяки чому туристи мають можливість відвідати інші країни, то завдання етнотуризму полягає в тому, щоб підвищити культурний рівень людей під час подорожі, задовольнити їх культурні та інформаційні потреби, залишити приємні спогади, навчити їх цінувати власне минуле, провести з ними традиційні майстер-класи, які наочно покажуть побут етносу регіону. У цьому зв'язку доречним є розвиток такого напрямку етнотуризму, як майстер-класи традиційних ремесел на базі мистецьких осередків традиційних промыслів та можливості відвідування таких об'єктів туристами шляхом включення їх до туристичних маршрутів, проведення майстер-класів з традиційних ремесел. Така діяльність, з одного боку, сприяє збереженню традицій рукомісництва, і водночас слугує засобом їх популяризації та адаптації культурного надбання до сфери туристичних послуг. Часто осередками збереження народних промыслів стають етнографічні музеї, які зберігають колекції засобів для виготовлення одягу чи інших ужиткових речей та самі вироби. Та найбільш адаптованою в туризмі можливістю використання традиційної етнокультури стають масові заходи подієвого типу, зокрема фестивалі.

Розвиток туризму як перспективної галузі економіки потребує пошуку різноманітних засобів зацікавлення і приваблювання рекреантів. Одним з таких

засобів і цікавим напрямом туризму є етнотуризм, що набуває з кожним роком все більшої популярності. Практика переконливо засвідчує, що фестивалі і етнографічні дійства є важливими чинниками створення відповідного наукового ґрунту для національно-культурного відродження і розвитку регіонів України, ефективними засобами збереження культурно-історичної спадщини, вдосконалення туристичної інфраструктури регіону та урізноманітнення туристичного продукту.

Етнічний туризм, як правило, тісно поєднується з рештою видів туризму або присутній в якості окремих елементів. Тому, виникає необхідність його чіткого виділення серед великої кількості напрямків туризму. У зв'язку з цим принципове значення має й визначення відмінностей між такими близькими різновидами туризму як етнічний і етнографічний. На наш погляд, для коректної оцінки диференціації цих видів туризму необхідно дати їм визначення (Рожнова, 2013).

ВИСНОВКИ

В умовах війни збитки в туризмі спричинили негативний вплив на індустрію туризму. На початку війни туризм зазнав катастрофічних втрат, закриття кордонів, відміна або перенесення багатьох щорічних подій та фестивалів, закриття країн призвело до замороження сфери туризму на певний проміжок часу, через що багато фірм понесло значних втрат, мали кризове становище, а маленькі туристичні підприємства зачинились назавжди. У наш час багато людей намагаються бути інтелігентними, освіченими: починають цікавитися культурою, мистецтвом як інших країн, так і Батьківщини.

Етнотуризм розвивається в Україні. В основному входить до складу комплексного турпродукту, але як самостійний вид ще не до кінця розвинений.

Етнотуризм дозволить зберегти історичні, культурні цінності народу, забезпечити соціальне і економічне благополуччя.

Етнографічний туризм тісно пов'язаний з культурою та освітою, оскільки основним ресурсом для його реалізації є національно-культурна спадщина, а сам етнографічний туризм є однією із форм отримання певної освіти.

Реалізація культурно-освітнього потенціалу етнографічного туризму найбільш ефективна при постійній підтримці міжнародних туристичних організацій, відповідних державних структур на законодавчому та виконавчому рівні щодо збереження етнічної своєрідності туристичних центрів.

Етнографічний туризм є одним із перспективних видів туризму в Україні.

Розвиток етнографічного туризму стає новим цікавим напрямком діяльності, попит на етнічні тури, які можуть здійснюватися у рідні місця для туристів або з метою ознайомлення з культурою та історичною спадщиною певного краю, постійно зростає.

В умовах війни туристичні фірми розробляють нові краєзнавчі маршрути для того, щоб зацікавити шанувальників саме етнографічними турами.

Незважаючи на всі труднощі, які існують сьогодні у нашій країні, сьогодні є періодом розвитку нових тенденцій у культурному житті для більшості регіонів України, а відтак орієнтація на етнографічний туризм стає однією з реальних можливостей економічного, соціального й культурного піднесення країни. Загалом Україна має багатий ресурсний потенціал для розвитку етнографічного туризму, що в майбутньому допоможе зберегти самобутність українського народу, його історію та культуру, допоможе привернути увагу вітчизняних і іноземних туристів, що в підсумку принесе країні збільшення конкурентоспроможності та профілювання на міжнародному

туристському ринку. Однією з активних форм безпосереднього залучення іноземних та вітчизняних туристів до української етнічної культури є організація фестивальних дійств, фольклорних свят, які проводяться щорічно. Таким чином, основними проблемами, що сьогодні стримують розвиток ринку етнотуризму в Україні- є:

- війна;
- відсутність чіткої державної програми розвитку етнотуризму та належного нормативно-правового регулювання;
- термінологічна невизначеність, яка є причиною підміни довільного трактування терміну «етнотуризм» багатьма туроператорами;
- нерівномірне використання етнотуристичного потенціалу різних регіонів;
- недостатня пропозиція цікавих турпродуктів та оригінальних програм на ринку;
- незадовільний стан розвитку туристичної інфраструктури, особливо у віддалених районах, де ще збереглися найбільш яскраві елементи народних традицій, ремесел та побуту;
- втрата автентичності через засилля так званої "псевдо-етніки.

Для покращання розвитку етнотуризму в Україні необхідні наступні кроки:

- 1) визнання етнотуризму як окремого виду туризму на законодавчому рівні (через внесення змін до Закону України «Про туризм»);
- 2) розробка термінологічного апарату та визначення чітких вимог до етнотурів;
- 3) підвищення інформованості туристичних фірм через проведення спеціальних семінарів, тренінгів, конференцій, видання методичних матеріалів тощо;
- 4) розробка нових туристичних маршрутів і програм, в першу чергу, в тих регіонах, потенціал яких на сьогодні недостатньо задіяний (Одещина, Полісся тощо);
- 5) державна підтримка етнографічних музеїв, міні-скансенів, а також автентичних народних ремесел.

РЕЗЮМЕ

Ковальчук Дмитро Михайлович

Етнографічний туризм в Україні

Етнографічний туризм, як суспільний феномен, є джерелом самофінансування національної спадщини та позабюджетних інвестицій у нові дослідження, відродження, збереження пам'яток національної культури й нематеріальної духовної спадщини; стимулює фольклор, підтримку культурних, етнічних традицій, народних ремесел і промислів. Теоретико-методологічні аспекти розвитку етнічного туризму протягом останніх років активно досліджують українські та іноземні фахівці.

Метою курсової роботи є проаналізувати розвиток етнографічного туризму в Україні. Відповідно до мети були поставлені і виконані такі завдання: розкрити поняття та значення етнографічного туризму як складової культурно-пізнавального туризму; охарактеризувати історію розвитку етнографічного розвитку в Україні; охарактеризувати етнографічний туризм як інноваційна форма; дослідити збереження та відродження історико-культурної спадщини країни; розкрити поняття та значення в етнографічного туризму; проаналізувати сучасний етнографічний туризм України. Об'єкт дослідження — етнографічний туризм в Україні. Предмет дослідження — організаційні особливості етнографічного туризму в Україні.

Для наукового опрацювання зібраного матеріалу було використано такі методи наукового дослідження, як описовий: для сполучення різних сюжетів в один аналітичний текст (при порівнянні явищ одного типу), порівняльно-історичний: для дослідження як деякі історичні події, які мали місце в Україні використовуються в туристичній діяльності; метод спостереження дозволив нам виокремити спільне та особливе в рамках однотипних явищ (в випадку нашого дослідження фестивалів) та інші.

Ключові слова: етнографічний туризм, Україна, спеціальні види туризму, організація туризму, туристичні маршрути.

RESUME

Dmytro Mykhailovych Kovalchuk **Ethnographic tourism in Ukraine**

Ethnographic tourism, as a social phenomenon, is a source of self-financing of national heritage and extra-budgetary investments in new research, revival, preservation of monuments of national culture and intangible spiritual heritage; stimulates folklore, support of cultural and ethnic traditions, folk crafts and industries. Theoretical and methodological aspects of the development of ethnic tourism have been actively researched by Ukrainian and foreign specialists in recent years.

The purpose of the course work is to analyze the development of ethnographic tourism in Ukraine. In accordance with the goal, the following tasks were set and fulfilled: to reveal the concept and meaning of ethnographic tourism as a component of cultural and educational tourism; describe the history of ethnographic development in Ukraine; characterize ethnographic tourism as an innovative form; to investigate the preservation and revival of the country's historical and cultural heritage; to reveal the concept and meaning of ethnographic tourism; to analyze the modern ethnographic tourism of Ukraine. The object of research is ethnographic tourism in Ukraine. The subject of the study is organizational features of ethnographic tourism in Ukraine.

For the scientific processing of the collected material, the following methods of scientific research were used: descriptive: to combine different plots into one analytical text (when comparing phenomena of the same type), comparative-historical: to study how some historical events that took place in Ukraine are used in tourism activities; the observation method allowed us to distinguish the common and special within the same type of phenomena (in the case of our study of festivals) and others.

Keywords: ethnographic tourism, Ukraine, special types of tourism, tourism organization, tourist routes.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Бейдик, О. О. (2001). *Рекреаційно-туристські ресурси України: методологія та методика аналізу, термінологія, районування*. Київ: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет".
- Бичко, З.М., Моздир, М.І., & Рожик, Є.М. (2018). *Етнографія України: Навч. посіб.* Львів: Світ.
- Гедін, М.С. (2018). *Інноваційні різновиди сучасного українського туризму. У Стратегічні пріоритети туристичної галузі України в умовах євроінтеграції: історико-культурний та соціально-економічний аспекти (с. 162-174)* Київ: Видавництво Людмила.
- Етнічний туризм. <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%95%> (дата звернення: 15.05.2023).
- Карпенко, Ю. В., & Гвоздик Т. О. (2016). Етнографічний туризм як інноваційна форма збереження та відродження історико-культурної спадщини регіону *Розвиток українського етнотуризму: проблеми та перспективи*: Зб. матер. IV Всеукр. наук.-практ. конф. молодих вчених. Львів. С. 101-107
- Кифяк, В. Ф. (2008) *Організація туризму: навч. посіб.* Чернівці: Книги – ХХІ.
- Серебій, В. (2011) *Розвиток етнотуризму: проблеми та перспективи. Краєзнавство. Географія. Туризм.*
- Кляп, М.П., & Шандор, Ф.Ф. (2011). *Сучасні різновиди туризму*. Київ: навчальний посібник. Знання.
- Корнієнко, В. В. (2006). Методика використання в туризмі пам'яток етнічної історико-культурної спадщини України. *Етнічна історія народів Європи: Зб. наук. праць*. Київський нац. ун-т ім. Т.Шевченка, 21, 119-124
- Кулаковська, І.М. (2012). *Розвиток етнічного туризму в Україні в часи війни*. Київ. Взято з http://archive.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vdakk/2012_3/26.pdf
- Муравська, С.В. (2011) *Етнічний туризм: до проблеми визначення терміну*. Зб. матер. Всеукр. наук.-практ. конф. молодих вчених, Львів, 2-3 березня 2011р.) . Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, Львівський інститут економіки і туризму. Львів: ЛІЕТ. С.70–74
- Орлова, М. Л. (2009). *Ресурси етнічного туризму регіону: суспільно-географічна оцінка (на матеріалах Одеської області)* :автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. геогр. наук : спец. 11.00.02 Одеса: «Економічна та спеціальна географія», 19 с.

- Петрик, Н.А., Олексійчук Т.В. (2010). Етнічний туризм: зміст, особливості та форми. *Наукові записки Вінницького педуніверситету. Сер. Географія*, 20, 34-40.
- Рожнова, В. Терес, Н. (2013) Проблеми та перспективи розвитку етнотуризму: зарубіжний та український досвід. *Етнічна історія народів Європи*, 39, 35-44 с.
- Рутинський, М.Й. & Топорницька М.Я. (2011). Етнофестивальний туризм: теоретичні засади й етногеографічні аспекти організації. *Географія та туризм*, 16, 82-93.
- Скрипник, Г.О. (2005) Проблеми та дослідження української етнографічної спадщини: Зб. ст. Київ: Ін-т мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т. Рильського НАН України, Держ. Музей нар. архіт. та побуту України, 203 с.
- Сербій, В. (2010). Розвиток етнотуризму: проблеми та перспективи. *Краєзнавство. Географія. Туризм*, 20, 21-31.